

УДК 631.416.9

Собко М.Г., заступник директора з наукової роботи, кандидат сільськогосподарських наук, старший науковий співробітник

Харченко О.В., головний науковий співробітник, доктор сільськогосподарських наук, професор

Петренко С.В., лаборант

Інститут сільського господарства Північного Сходу НААН

ВИНОС ЕЛЕМЕНТІВ ЖИВЛЕННЯ РОСЛИНАМИ ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ ТА ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ.

Інтенсивне використання землі протягом останніх років призвело до зменшення гумусу та елементів живлення рослин майже вдвічі. Жодному з поколінь землеробів не вдалось зупинити збіднення чорноземів. Щорічно на гектарі ріллі втрачається щонайменше 620 кг гумусу та п'ята частина валових запасів фосфору і калію. Для бездефіцитного балансу поживного режиму ґрунту щорічно на кожний гектар сівозмінної площі необхідно внести 10-12 т органічної речовини в перерахунку на гній. Однак, за останню чверть століття унесення їх як в Україні так і в Сумській області зменшилось у 15-18 разів, зокрема із 9,5 т/га в 1990 році до 0,6 ц у 2015-му. Природний вміст рухомих форм фосфору та калію, як і сумарного азоту в орному шарі ґрунту становить 71-98 мг/кг. Тобто чорноземні ґрунти є середньо забезпеченими цими елементами живлення.

Для збереження природної родючості і досягнення рівноважного балансу основних елементів живлення потрібно щороку вносити на 1 га сівозмінної площі із різними видами добрив не менш ніж 70 кг азоту, 25 – фосфору і 35 – калію. Таким чином мінімальна потреба в поживних речовинах – 130 кг/га.

Для формування врожаю сільськогосподарські культури використовують як внесені поживні речовини, так і елементи живлення, що є доступними в ґрунті. Зазвичай на практиці потребу рослин в елементах живлення визначають з урахуванням господарського їх виносу, що вилучаються з ґрунту із зібраним урожаєм товарної і нетоварної продукції. Як показали проведені розрахунки, господарський винос елементів живлення залежить від кількох чинників: рівня врожаю, системи удобрення та обробітку ґрунту.

Сумарна продуктивність сівозміни на фоні полицевого обробітку ґрунту вища за мінімальну, що відобразилось і на господарському виносі поживних речовин. На неудобреному варіанті полицевої системи обробітку ґрунту винос азоту, фосфору і калію був вищим на 22; 21,9 і 6,5%, на фоні органічної системи удобрення – відповідно на 22; 20,5 і 19,8%. На мінеральній системі удобрення винос азоту, фосфору і калію тут вище на 17,6; 18,0 і 20,2%.

Значна залежність виносу азоту, фосфору й калію з ґрунту спостерігається також від різних систем удобрення сільськогосподарських культур на фоні полицевого і мінімального обробітку ґрунту. Завдяки застосуванню на добриво зеленої маси еспарцету, соломи пшениці озимої та гички буряку цукрового винос азоту за органічної системи удобрення зменшується на 50,4%, фосфору – на 34,3 і калію – на 68,1%. Аналогічна закономірність простежується і на мінімальній системі обробітку, відповідно 53,2; 43,7 і 67,9%. Тобто застосування в органічній системі еспарцету як сидерата і соломи пшениці озимої та гички буряку цукрового на добриво, вдвічі знижує винос азоту, на 34-43% - фосфору і на 68% калію, не знижуючи продуктивність сівозміни на полицевій системі обробітку ґрунту й за незначного (на 4%) зниження – на фоні мінімальної. На фоні полицевої системи обробітку ґрунту винос азоту, фосфору і калію з урожаєм культур сівозміни був більш високим. Винос окремих елементів із ґрунту зменшується в ряду: азот > калій > фосфор на фоні органічної системи удобрення і азот = калій > фосфор на фоні мінеральної.

Значне зниження виносу поживних речовин із ґрунту на фоні органічної системи удобрення за високої продуктивності культур сівозміни свідчить про значну участь нетоварної частини врожаю пшениці озимої й буряку цукрового в поєднанні з сидеральною культурою у зменшенні виносу азоту, фосфору і калію із ґрунту.

**Національна академія аграрних наук України
Центр наукового забезпечення розвитку АПК
Сумської області
Інститут сільського господарства Північного Сходу**

МАТЕРІАЛИ

обласної наукової конференції

*«Підвищення ефективності виробництва
сільськогосподарської продукції в
Північно-Східному регіоні України»*

присвячена 100-річчю з початку наукових досліджень з
культурою гречки в Сумському регіоні
(20 грудня 2017 року)

**Суми
2017**

ББК 40 л О
УДК 63 (477.52)
М 34

Рекомендовано до друку Вченою Радою Інституту сільського господарства Північного Сходу (протокол № 11 від 19 грудня 2017 р.)

Редколегія:

Голова: **Кабанець В.М.**, директор Інституту сільського господарства Північного Сходу, кандидат сільськогосподарських наук

Секретар: **Склярєнко Ю.І.**, завідувач лабораторією, кандидат сільськогосподарських наук

Члени редколегії:

Собко М.Г., заступник директора з наукової роботи Інституту сільського господарства Північного Сходу, кандидат сільськогосподарських наук

Бондаренко М.П., провідний науковий співробітник відділу інноваційного провайдингу, кандидат сільськогосподарських наук

Бордун Р.М., старший науковий співробітник, кандидат сільськогосподарських наук

Музика Л.П., провідний науковий співробітник, кандидат сільськогосподарських наук

МЗ4 **Матеріали обласної науково-практичної конференції «Підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції в Північно-Східному регіоні України».** – Суми, 2017. – 68 с.

У збірнику викладені матеріали обласної науково-практичної конференції молодих вчених та аспірантів Інституту сільського господарства Північного Сходу Національної академії аграрних наук України «Підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції в Північно-Східному регіоні України», яка відбулася 20 грудня 2017 року на базі Інституту сільського господарства Північного Сходу. Подано результати наукових досліджень з питань землеробства, рослинництва, селекції і насінництва, тваринництва, інноваційного провайдингу, економіки АПК, історії аграрної науки.

Розраховано на науковців, аспірантів, студентів аграрних вузів, спеціалістів сільського господарства.

УДК 63 (477.52)

ISBN 966-8078-09-8

© Інститут сільського господарства
Північного Сходу НААН, 2017.

Видавництво «Довкілля», 2017